

TEORIA JA EMPIRIA

Viime numerossa Tiina Päivärinne esitteli Ruotsissa tekniikan historian päivillä käytyä keskustelua teorioiden ja toisaalta empiirisen tutkimuksen ja narratiivisen tutkimusotteen välisestä suhteesta. Marraskuun alkupuolella Helsingissä järjestetään teknologian historian seminaari, jossa näihin kysymyksiin käydään jälleen käsiksi. Teorian ja empirian välinen suhde on erityisesti historiantutkijoille ollut monesti ongelmallinen. Kaiken merkittävän historiantutkimuksen pohjalla on hyllymetreittäin läpikäytyjä arkistoja, tilastoja, kirjallisuutta, haastatteluja ja muuta lähdeaineistoa. Kyky analysoida lähteitä ja kirjoittaa niiden pohjalta oma hyvin rakennettu tulokintansa on alan tutkijoiden keskeistä ammattitaitoa. Teorioita tai erilaisia metodologisia lähestymistapoja tarvitaan jäsentämään aineistoa ja tarkentamaan tutkimuskysymyksiä. Aina teoreettista viitekehystä ei tarvitse noudattaa orjalisesti, eikä sitä missään tapauksessa pidä pyrkiä sovittamaan raamiin, johon se ei sovi. Taito sinänsä on myös teorian kuljettaminen tutkimuksen läpi empiirisen aineiston käsittelyn rinnalla.

1980-luvun puolessavälissä Trevor Pinchin ja Wiebe E. Bijkerin luoma SCOT (Social Construction of Technology) on vaikuttanut moniin teknologianhistorian tutkimuksiin. Yksinkertaistettuna Pinchin ja Bijkerin, joista jälkimmäinen on vielä jalostanut muutamia SCOT:in keskeisiä käsitteitä, perusajatuksia ovat teknologisen artefaktin tai tuotteen kehittymisen erilaisten sosiaalisten ryhmien (relevant social group) välisen diskurssin, ongelmien asetteluun, niiden häviämisen tai uudelleenmäärittelyyn (closure & stabilization) kautta. Yksi alkuperäisistä tapauksista, jossa tätä lähestymistapaa sovellettiin, oli modernin polkupyörän varhaishistoria.

SCOT:in merkitystä ja mahdollisuuksia on arvioitu viime aikoina uudelleen. Kevään

SISÄLLYS:

3	Pääkirjoitus
5	Juottelua ja heksakoodia: Kerho- toiminnan asema ja merkitys suomalaisen mikrotietokone- harrastuksen varhaiskaudella Petri Saarikoski
15	Reino Kurki-Suonio: Neljä vuosi- kymmentä mukana suomalai- sen tietotekniikan kehityksessä Vesa Keinonen
20	Pohjoismaat laativat reseptin matkapuhelinten esiinmarssille Ari T. Manninen
24	Keskustelua: "Koneet tuhoavat meidät": Koneen- särkijät tulkintojen ristitulella Timo Myllyntaus
28	Seminaarit ja matkat
38	Museot
46	Arvostelut
55	Uutiset
57	Abstracts

Technology & Culture -aikakauskirjassa polkupyörän historiaa tutkinut Nick Clayton hyökkäsi voimakkaasti tutkimussuuntausta ja sen teoriapohjaa vastaan. Claytonin mukaan polkupyörän kehittymistä käsitellyt esimerkki oli kehnosti laadittu, eikä siinä oltu otettu mukaan kaikkia kehityskulun nyanseja. Häntä selvästi hämmittävä hataralle pohjalle laaditun tutkimussuuntauksen pitkä ja menestyksekkäs vaikutus tiedemaailmassa.

Bijkerille ja Pinchille tarjottiin mahdollisuus puolustautua samassa numerossa. He korostivat, että SCOT oli alkujaan ohjelmanjulistus, joka laadittiin muutaman esimerkin varaan. Perusajatuksukset ja teorit olivat yhä oikeansuuntaisia eivätkä empiiriset lisähavainnot ole romuttaneet teoriaa. Toisaalta he myös toivat esille sen, että SCOT on kahdessakymmenessä vuodessa muuttanut. Sitä käyttäneet tutkijat ovat muovanneet käsitteitä luovasti ja avanneet tutkimuksessa uusia uria.

SCOT:tia on arvioitu myös toisesta näkökulmasta. 4S:n (Society for Social Studies of Science) aikakauskirja Science, Technology & Human Values julkaisi viime keväänä Hans Kleinin ja Daniel Lee Kleinmanin artikkelin, jossa lähestymistapaa arvioitiin laajasti. Sen innovatiivisuutta ja uutta luovaa otetta kiitettiin, mutta toisaalta yhtä teorian ydintä, sosiaalisten ryhmien toimintaa ja erityisesti niiden välisten suhteiden rakenteellista analysointia kritisoitiin yksilotteiseksi. Kirjoittajat olivat kuitenkin optimistisia uudenlaisten näkyvien ja mahdollisuuksien avautumisessa SCOT:in pohjalta.

Teorit elävät, kehittyvät ja toisinaan ne myös kuolevat pois. Ne antavat työkaluja historiallisten kehityskulkujen analysointiin. Ne näyttävät myös tarjoavan polttoainetta alaa omalla tavalla eteenpäin vieviin tieteellisiin debateihin.

Kimmo Antila

Lähteet:

BIJKER, Wiebe E. & PINCH, Trevor. The Social Construction of Facts and Artifacts: Or How the Sociology of Science and the Sociology of Technology Might Benefit Each Other? The Social Construction of Technological Systems. Ed. Bijker, Wiebe E. & Pinch Trevor and Thomas P. Hughes. Camb. Mass. 1987.

Tekniikan Waiheita on Tekniikan Historian Seura ry:n kustantama aikakauslehti. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden tilaushinta on 27 e/vuosi. Irtonumerohinta 7 e. Tilaukset ja osoitteenmuutokset voi tehdä sähköpostitse (ks. toimituksen osoitteet) tai seuran [www.sivujen kautta www.ths.fi](http://www.sivujen.kautta.www.ths.fi).

Tekniikan Historian Seura ry:n jäsenille lehti lähetetään jäsenetuna. Kestotilaus jatkuu ilman eri uudistusta tilauksen peruutukseen asti. Tilauksen voi peruuttaa ilmoittamalla asiasta toimitukselle. Toimitus myy lehden vanhoja numeroita irtokappaleina, mikäli niitä on jäljellä.

Ilmoitusmateriaali: T.Huone/Tekniikan Waiheita, Urheilukatu 16 C pihä, 00250 Helsinki.

Lehti vastaanottaa julkaistavaksi kirjoituksia teknologian historian eri aloilta. Aineiston jättö numeroon 4/2002 viimeistään 15. marraskuuta.

Lehti ottaa arvosteltavaksi alalta kirjoitettuja julkaisuja, painotuotteita ja näyttelykäsikirjoituksia.

Lehti ei palauta pyytämättä lähetettyjä tekstinäytteitä tai valokuvia. Valokuvien käsittelystä pyydetään sopimaan erikseen päätoimittajan kanssa.

Artikkelien sisällöstä ja niissä esiintyvistä mielipiteistä ja kuvien julkaisuaikeudesta vastaa kirjoittaja. Yksityiskohdalliset kirjoitus- ja toimitusohjeet löytyvät Tekniikan Historian Seuran kotisivuilta www.ths.fi/kirjoitukset.htm.

CLAYTON, Nick. SCOT: Does it Answer? ja Bijker, Wiebe E & Pinch, Trevor, SCOT Answers, Other Questions: A Reply to Nick Clayton. Technology and Culture. Volume 43. Number 2, April 2002.
KLEIN, Hans & Daniel Lee Kleinman. The Social Construction of Technology: Structural Considerations. Science, Technology & Human Values. Volume 27. Number 1, Winter 2002.